



## PROVET I ORTODOX RELIGION 28.3.2019 BESKRIVNING AV GODA SVAR

Examensämnets censorsmöte har godkänt följande beskrivningar av goda svar.

Religionsundervisningens centrala uppgift är att stödja den studerandes allmänbildning i fråga om religioner och livsåskådningar. I religionsundervisningen sätter sig den studerande in i olika religioner och religiositet som fenomen samt religionslöshet. I den ortodoxa religionsundervisningen fördjupar sig den studerande i den ortodoxa kyrkans och kristendomens olika utvecklingsskeden. Undervisningen omfattar också den ortodoxa kyrkans viktigaste principer när det gäller lära och etik. Dessutom går den studerande igenom andra betydelsefulla kyrkor och religioner. Man granskar religionerna som en del av kulturen, kulturtraditionen och samhället samt individens och samfundets liv.

Provet i religion innefattar nio uppgifter, av vilka examinanden bör besvara fem. Provet omfattar två delar. Del I består av sex uppgifter. Varje uppgift ger 0–20 poäng. Del II består av tre uppgifter, som ger 0–30 poäng per uppgift. Av uppgifterna i del I kan man besvara tre, fyra eller fem, av uppgifterna i del II högst två. Det maximala antalet poäng i provet är 120. För att nå detta poängantal måste examinanden besvara tre uppgifter i del I och två i del II.

Provet innehåller uppgifter av olika karaktär och svårighetsgrad. En del av uppgifterna förutsätter ett koncentrerat och kort svar, en del att man behärskar stora ämnesområden och svarar i essäform. Uppgifterna kan innehålla material som texter, bilder, videor, kartor, diagram, tabeller och statistik. Innehållet i materialet bör utnyttjas, tillämpas och bedömas på ett sakligt sätt. Om en uppgift har material bör man i regel hänvisa till det i svaret. Uppgifterna kan innehålla begränsningar i fråga om teckenmängd. I detta fall är det fråga om den rekommenderade maximilängden för svaret. Då sänks inte vitsordet för svaret om teckenmängden underskrids, ifall sakinnehållet är tillräckligt och framställningen tydlig. En stor överskridning av teckenmängden sänker vitsordet på det sätt som för varje uppgift anges i beskrivningarna av goda svar.

I provet i religion bedöms examinandens faktakunskaper, hantering av informationen och framställningssätt. I fråga om faktakunskaper bedöms examinandens kännedom om sakinnehållet i lärokursen i religion samt hur väl examinanden behärskar religionernas och livsåskådningarnas centrala begreppsapparat. I svaren bedöms också hur innehållet i svaret motsvarar uppgiften och hur väl avgränsat svaret är. I alla uppgifter är det viktigt att svaret motsvarar uppgiften. Om uppgiften förutsätter till exempel jämförelse, fästs också vikt vid

detta i bedömningen. En stor faktamängd är inte till fördel om fakta är oväsentliga för uppgiften. Sakfel och en felaktig användning av begrepp sänker vitsordet.

I fråga om hanteringen av informationen bedöms examinandens förmåga att presentera, analysera, bedöma och tillämpa kunskap om religioner och livsåskådningar. Uppmärksamhet fästs särskilt vid hur övertygande synpunkterna är, hur de motiveras och hur ämnet problematiseras. Ett lyckat svar visar att examinanden självständigt behärskar sin kunskap om religioner och livsåskådningar och kan hantera den utifrån tidigare erhållna fakta och behandla religionsfrågor på ett analytiskt sätt ur olika synvinklar. Dessutom är fakta klart avskilda från motiverade ställningstaganden och åsikter.

I fråga om framställningssättet bedöms svarets konsekvens, helhet och stilistiska smidighet. Flytande och vårdad svensk sakprosa värderas i svaret. Upprepningar och ett otydligt eller oredigt framställningssätt sänker vitsordet.

I fråga om faktakunskaper presenteras de mer detaljerade kriterierna separat för de olika uppgifterna. Beskrivningen av svarens kvalitet är inriktad på två nivåer: ett gott svar, som motsvarar cirka 50 procent av hela poängtalet, och ett berömligt svar, som avser cirka 80 procent av poängtalet. I uppgifter med många delar fastställs poängen separat för de olika delarna, ifall inte annat sägs i uppgiften. Ifall uppgiften består av ovanligt många delar ges särskilda direktiv för poängsättningen. I fråga om omfattande essäuppgifter är beskrivningarna av ett gott svar alltid endast riktgivande. De innehåller i första hand element som är centrala i gymnasiekurserna, men utöver dem kan examinandens svar innehålla andra väsentliga aspekter.

Allmänt taget är ytterligheterna i fråga om faktakunskaper svar som över huvud taget inte innehåller fakta och begrepp som är väsentliga för ämnesområdet, och svar som visar en utmärkt behärskning av ämnesområdet. Utmärkande för det sistnämnda är till exempel att de begrepp som är väsentliga för ämnesområdet har använts på ett sakkunnigt och naturligt sätt och att de fakta som presenteras i svaret är mångsidiga och precisa. Mellan dessa ytterligheter ligger ett så kallat gott svar, som innehåller en del väsentliga aspekter på ämnesområdet och där användningen och definitionen av begreppen i huvudsak är sakliga. Ett sådant svar kan också innehålla enstaka sakfel.

I allmänhet följer faktakunskaperna, hanteringen av informationen och framställningssättet varandra åt, eftersom gestaltning av fakta som är väsentliga för helheten, användningen av sakenliga begrepp, konsekvensen i argumentationen och stilistisk smidighet hör ihop. Nedan ges allmänna riktlinjer som åskådliggör olika faktorer som bör beaktas vid bedömningen av i första hand hanteringen av informationen och framställningssättet.

De svagaste svaren är stilistiskt oklara, ostrukturerade och besvarar uppgiften endast delvis eller inte alls. I sådana svar utnyttjar man inte materialet och framförda synpunkter motiveras inte vederhäftigt. Sådana svar ger i regel under en fjärdedel av hela poängtalet.

Under hälften av hela poängtalet ger också sådana svar som presenterar ett eller flera fakta och begrepp som är väsentliga för ämnet men som är ostrukturerade och stilistiskt oklara. Sådana svar kan också innehålla upprepningar, överdrifter, ohållbara motiveringar och uppräknningar.

Ett gott svar ger cirka hälften av hela poängtalet. Ett sådant svar besvarar i huvudsak uppgiften och innehåller flera väsentliga fakta och synpunkter på ämnet. Examinanden har åtminstone till vissa delar utnyttjat det material som hör till uppgiften och svaret innehåller tillämpning och utveckling av fakta. Svaret visar en strävan att strukturera och motivera. Svaret kan ändå delvis vara ostrukturerat och uppräknande och motiveringarna kan vara ytliga.

Ett berömligt svar ger cirka 80 procent av hela poängtalet. I ett sådant svar har examinanden lyckats skapa en konsekvent helhet av flera fakta och synpunkter som är väsentliga för ämnet. Svaret motsvarar uppgiften och språket är vårdat. De motiveringar som framförs är tydliga och mångsidiga och fakta tillämpas och analyseras trovärdigt.

Svar som når de allra högsta poängen utmärks utöver de nämnda aspekterna av en djup förståelse av ämnesområdet och en förmåga att sätta in fakta i större sammanhang. Examinanden har utnyttjat material som hör till uppgiften på ett insiktsfullt sätt och relaterat dem till varandra. Svaren utgör välunderbyggda helheter stödda av argumentation. De kan också innehålla fyndiga och överraskande synpunkter och öppningar mot alternativa sätt att närma sig problemet.

## Bedömning av det digitala studentexamensprovet i religion

Poängtal	under 25 %	25–50 %	50 %, gott svar	80 %, berömligt svar	över 80 %
<b>Faktakunskaper:</b> kunskap om faktainnehållet enligt läroplanen, korrekt och precis användning av begrepp, överensstämmelse mellan innehåll och uppgift samt avgränsning av svaret	innehåller väldigt lite eller ingen för ämnesområdet relevant kunskap och väldigt få eller inga för ämnesområdet relevanta begrepp	ett eller flera för ämnesområdet relevanta fakta och begrepp presenteras	innehåller flera för ämnesområdet relevanta fakta, användningen och definitionerna av begrepp är huvudsakligen korrekt; svaret kan innehålla enstaka faktafel (noggrannare kriterier för enskilda uppgifter ges i beskrivningen av goda svar)	visar berömliga insikter i ämnesområdet; begrepp används sakkunnigt och naturligt, och de kunskaper som presenteras i svaret är mångsidiga och exakta (noggrannare kriterier för enskilda uppgifter ges i beskrivningen av goda svar)	visar djuplodande förståelse av ämnesområdet och förmåga att koppla kunskapen till vidare sammanhang
<b>Hantering och presentation av kunskap:</b> examinandens förmåga att presentera, analysera, utvärdera och tillämpa kunskap; presentationen bedöms med tanke på svarets följdriktighet, enhetlighet och stilistiska smidighet	stilistiskt osammanhängande och ostrukturerat; motsvarar endast delvis eller inte alls uppgiften; materialet har inte utnyttjats och de framlagda ståndpunkterna har inte motiverats adekvat	ostrukturerat och stilistiskt osammanhängande; kan innehålla upprepningar, överdrifter, icke trovärdiga motiveringar och vara katalogartat	motsvarar huvudsakligen uppgiften; flera för ämnesområdet relevanta fakta och synpunkter presenteras; materialet har utnyttjats till vissa delar och svaret visar tecken på tillämpning och utveckling av kunskap; det finns en strävan efter en följdriktig struktur och motiveringar; kan ställvis vara ostrukturerat och katalogartat, motiveringarna kan vara rätt ytliga	flera för uppgiften relevanta fakta och synpunkter har kopplats ihop till en följdriktig helhet; svaret motsvarar uppgiften och är vårdat till sitt språk; de framlagda motiveringarna är tydliga och mångsidiga; kunskapen tillämpas och utvecklas på ett trovärdigt sätt	de olika materialen för uppgiften har utnyttjats på ett insiktsfullt sätt och har ställts i relation till varandra; motiveringarna är övertygande och väl argumenterade; kan innehålla sinnrika synpunkter och öppningar till alternativa angreppsvinklar

## Del I

### **1. Påståenden om religioner (20 p.)**

#### **Kyrkohistoria**

- 1.1. rätt
- 1.2. fel
- 1.3. fel
- 1.4. rätt
- 1.5. rätt

#### **Den ortodoxa kyrkans lära och etik**

- 1.6. rätt
- 1.7. rätt
- 1.8. rätt
- 1.9. fel
- 1.10. fel

#### **Världsreligioner**

- 1.11. fel
- 1.12. rätt
- 1.13. rätt
- 1.14. rätt
- 1.15. rätt

#### **De kristna kyrkorna i Finland**

- 1.16. fel
- 1.17. rätt
- 1.18. rätt
- 1.19. fel
- 1.20. fel

### **2. Fingerställningens läromässiga betydelse (20 p.)**

Uppgiften består av två delar som bedöms separat. Om del 2.1. överskrider den givna längden med mer än 100 tecken minskar poängtalet med 2 poäng.

Bilden visar en hand som gör korstecknet. Fingersättningen symboliserar den heliga treenigheten. Korstecknet görs

- i början och slutet av böner
- under gudstjänsten i samband med att prästen eller diakonen läser ektenian eller någon annan bön
- i början och slutet av måltider
- för att välsigna sig själv eller andra
- framför en ikon
- när man tänder ett böneljus
- som ett tack till Gud för något som hänt.

### **2.1. (5 p.)**

I svaret bedöms om examinanden känner igen och kan namnge den ortodoxa ritual som bilden föreställer och beskriva i vilka situationer ritualen görs. I svaret (5 p.) namnger examinanden ritualen i bilden och redogör för åtminstone fyra av situationerna ovan där den görs.

### **2.2. (15 p.)**

I svaret bedöms hur grundligt examinanden analyserar korstecknets dogmatiska betydelse och bakgrund.

I ett gott svar (7 p.) analyserar examinanden symboliken i fingrarna och fingersättningen. Tre fingrar ihop symboliserar den heliga treenigheten, det vill säga Fadern, Sonen och den heliga Anden. Två fingrar böjda mot handflatan symboliserar Kristus två olika naturer. Kristus var både Gud och människa.

Vid sidan av synpunkterna ovan redogör examinanden i ett berömligt svar (12 p.) för hur treenighetsläran och de olika definitionerna av Kristus kom till på de ekumeniska kyrkomötena. Den heliga treenigheten fastställdes på kyrkomötet i Nicaea (325) och Konstantinopel (381), och Kristus två naturer på kyrkomötet i Chalcedon (451). Examinanden påpekar att det handlar om den ortodoxa kyrkans ordlösa trosbekännelse och analyserar även korstecknets innebörd i andra kristna kyrkor. Ytterligare påpekar examinanden att korstecknet görs med högra handen, från höger till vänster i den ortodoxa kyrkan. Genom korstecknet välsignar man och blir välsignad.

### **3. Att tillämpa den gyllene regeln på djur (20 p.)**

Svaret bedöms enligt hur övertygande och mångsidigt examinanden kan motivera den gyllene regelns tillämpning eller icke-tillämpning på människans förhållande till djuren.

Examinanden kan till exempel diskutera någon av följande synpunkter:

- Bibeln ger inte något direkt exempel på gyllene regelns tillämpning på djur.
- Enligt Bibeln är det människans uppgift att skydda naturen (förvaltaretik).
- Djuren är enligt kristendomen en del av Guds skapelse och värdefulla i sig.
- En annan sak som har hört till kristendomen är tanken att människan är skapelsens krona och berättigad att utnyttja djuren.
- Reciprocitetsprincipen som ingår i den gyllene regeln kommer i olika former till uttryck i många religioner.
- I en del religioner har vissa djur en särställning, exempelvis som heliga djur.
- Människans uppfattning om djuren (deras tankar, behov, olika djurarter) påverkar hur vi bedömer att gyllene regeln ska tillämpas på djur.
- Bedömningen påverkas också av frågan om djur ses som moraliska varelser och om de kan sätta in sig i en annans situation.
- Vilka är följderna om gyllene regeln tillämpas på djur?
- Vad innebär den växelverkan som ingår i gyllene regeln om regeln tillämpas på människans förhållande till djur?

I ett gott svar (10 p.) förklarar examinandena vad gyllene regeln är och tar ställning till en tillämpning av den på djur genom att redogöra för minst två väsentliga synpunkter.

I ett berömligt svar (16 p.) diskuterar examinandena insiktsfullt flera av synpunkterna ovan eller andra relevanta exempel och redogör för sin egen uppfattning med motiveringar. Meriterande är om examinandena kan anknyta till biologiska (t.ex. djurens instinkter och drifter), psykologiska (t.ex. förmågan till reciprocitet) och filosofiska (t.ex. djur som icke-moraliska aktörer) synpunkter och koppla diskussionen till exempel till köttätande, pälsdjursuppfödning, djurförsök och annat utnyttjande av djur.

#### **4. En kyrklig förrättning inom den ortodoxa kyrkan (20 p.)**

Uppgiften består av två delar som bedöms separat.

Videon visar en korsprocession i den ortodoxa kyrkan. Främst i processionen bärs processionslyktan fram. Därefter följer kyrkstandaret, festikonen, prästerskapet med evangelieboken och slutligen kyrkfolket. Ett annat namn på kyrkstandaret är horugvi. Ikonen i videon är Sankt Elias.

Processionen bygger på fornkristna traditioner då katekumenerna vandrade i procession till dopplatsen. Korsprocessioner kan arrangeras på de kristna högtiderna. Sådana är till exempel tempelfesten, teofania, stora fredagen och påsken. Korsprocessionen på teofania går i mån av möjlighet till något vatten (vattendrag eller sjö). I påskens korsprocession bär

kyrkfolket böneljus och prästerskapet en särskild kandelaber. Diakonen bär diakonernas ljus och prästen/diakonen rökelsekar. Under påskveckan bär man också ofta ut det välsignade brödet (artos). I stora fredagens korsprocession bärs korset och Kristus gravikon ut. I Grekland går stora fredagens korsprocession omkring i staden och följs av en hornorkester. Runt kyrkan går korsprocessionen alltid motsols, till vänster från dörren. Till korsprocessionen hör lyktan, korset, kyrkstandaren, evangelieboken, kantorn och kören, festikonen och andra ikoner samt prästerskapet och kyrkfolket.

#### **4.1. (10 p.)**

I svaret bedöms om examinanden känner igen vilken kyrklig förrättning det är fråga om och om hen kan namnge de kyrkliga föremål och företeelser som förknippas med förrättningen.

I ett gott svar (5 p.) ser examinanden att händelsen i videon är en korsprocession och namnger minst tre föremål eller företeelser i den.

I ett berömligt svar (8 p.) ser examinanden att händelsen i videon är en korsprocession och namnger mer än tre föremål eller företeelser i den och redogör för eller namnger något av dem mera noggrant.

#### **4.2. (10 p.)**

I svaret bedöms hur exakt examinanden kan redogöra för de historiska utgångspunkterna för den kyrkliga förrättningen och berätta i samband med vad förrättningen utförs.

I ett gott svar (5 p.) namnger examinanden minst två kyrkliga högtider eller händelser till vilka det hör korsprocessioner och redogör kort för dem.

I ett berömligt svar (8 p.) namnger examinanden minst tre kyrkliga högtider eller händelser till vilka det hör korsprocessioner. Utöver namnen analyserar hen grundligare minst två, till exempel korsprocessionerna på teofania och påsknatten. Examinanden visar att det finns en koppling mellan traditionen med korsprocessioner och doptraditionen i den forn kristna kyrkan. Meriterande är om examinanden analyserar korsprocessionen med hänsyn till praxis inom någon utländsk ortodox kyrka eller om hen nämner något som fattas i korsprocessionen i videoklipppet.

### **5. *Vattnet och de religiösa ritualerna (20 p.)***

Svaret bedöms enligt hur mångsidigt examinanden jämför användningen av vatten och vattnets betydelse i två världsreligioner.

Till världsreligionerna räknas vanligtvis kristendomen, islam, judendomen, hinduismen, buddhismen, taoismen, konfucianismen och shintoismen. Examinanden kan också redogöra



för ett exempel ur någon annan religion. Men om examinanden gör det ska hen visa att hen vet att religionen i fråga inte räknas som en världsreligion men att man i vissa situationer kan göra det (utifrån medlemsantal och utbredning kan till exempel sikhismen och voodoo räknas som världsreligioner).

Vatten hör ihop med ritualer främst inom kristendomen, islam, judendomen, hinduismen och shintoismen, men examinanden kan även redogöra för vattnets betydelse i andra världsreligioner. Meriterande är om examinanden beaktar att användningen av vatten kan vara olika inom olika riktningar av en och samma religion.

Svaret kan till exempel beakta följande synpunkter:

- Inom kristendomen är vattnet en väsentlig del av dopet, som i de flesta kyrkosamfund är ett sakrament. Beroende på vilken riktning man representerar förrättas dopet antingen genom att ösa vatten över en persons huvud eller genom att sänka ner en person i vatten i kyrkan eller ute i naturen. I den ortodoxa kyrkan används vatten även vid nattvarden genom att man tillsätter varmt vatten i vinet: vinet och vattnet symboliserar det blod och vatten som rann ur Jesus sida på korset. Vatten som välsignats av prästen kallas vigvatten eller helgat vatten och används på många olika sätt inom olika kyrkosamfund. I den katolska kyrkan, till exempel, finns en vigvattensskål där kyrkbesökaren kan väta fingrarna och göra korstecknet. I den katolska och anglikanska gudstjänsten stänker man helgat vatten på församlingsmedlemmarna. I den ortodoxa kyrkan förrättas den så kallade stora välsignelsen av vattnet på minnesdagen för Kristi dop, medan den lilla välsignelsen av vattnet kan förrättas flera gånger om året och i olika situationer, till exempel vid välsignelser av hemmet.
- Inom islam hör vattnet till den rituella renheten. En muslim ska rengöra sig före den rituella bönen genom att tvätta fötterna, händerna och ansiktet. Håret torkas vanligtvis med våta händer. Det finns en plats i anslutning till moskéerna där man kan tvätta sig.
- Inom judendomen hör vattnet till den rituella renheten. Hit hör i synnerhet reningsbadet i mikve-bassängen. Enligt den judiska traditionen ska en gift kvinna uppsöka mikven efter menstruationen. Efter det rituella reningsbadet kan den äkta mannen och hustrun fortsätta ett normalt äktenskapligt liv. Man kan även uppsöka mikve i andra sammanhang, bruden och brudgummen kan till exempel rena sig genom mikve före bröllopet.
- Inom hinduismen kopplas vattnets rituella betydelse i synnerhet till bad i de heliga floderna. Hinduismens heligaste flod är Ganges. Ett bad i Ganges i den heliga staden Varanasi anses befria människan från dålig karma (ibland används också termen synd i det här sammanhanget). De heliga floderna kopplas inom hinduismen i allmänhet till femininitet och feminina gudinnor. Heliga platser inom hinduismen är också vissa områden vid havet och särskilda sjöar.

- Inom shintoismen hör vattnet särskilt till den rituella renheten. Före ett besök i en shintoistisk helgedom ska man rengöra sig genom att skölja munnen och händerna. Det finns en vattenbassäng eller motsvarande rengöringsplats i samband med helgedomen för det här ändamålet. I Japan syns påverkan från shintoismen genom att vissa buddhistiska tempel har motsvarande rengöringsplatser. Inom shintoismen finns också naturliga vattendrag som är heliga.

I ett gott svar (10 p.) redogör examinanden för användningen av vatten och vattnets betydelse i två världsreligioner och nämner minst ett centralt element i båda religionerna. Svaret omfattar också en inledande jämförelse till exempel av vattnets betydelse i båda exemplen.

I ett berömligt svar (16 p.) är redogörelsen mer djupgående och examinanden jämför exempel från olika religioner med varandra. Meriterande är också om examinanden redogör för religionerna med hjälp av flera exempel som anknyter till användningen av vatten eller något exempel diskuteras genom att jämföra olika riktningar. Om examinanden redogör för en religion särskilt insiktsfullt behöver hen inte redogöra så noggrant för den andra religionen. En redogörelse för fler än två religioner ger inte mera poäng.

#### Svaret med hänsyn till ortodox tro:

I ett gott svar (10 p.) lyfter examinanden fram vattnet i den ortodoxa traditionen som ett element som förmedlar Guds nåd, välsignelse och helgelse. Vattnet används i kyrkans olika förrättningar av vilka examinanden åtminstone ska nämna dopet. I den ortodoxa kyrkan döps man genom att sänkas ner i vatten, och prästen välsignar det vatten som används vid dopet. Förrättningen kallas välsignelse av vattnet. Den lilla välsignelsen av vattnet förrättas inne i kyrkan medan den stora välsignelsen förrättas vid ett vattendrag eller en sjöstrand. Vid välsignelsen doppar prästen korset tre gånger i vattnet och gör samtidigt korstecknet. Det välsignade vattnet (vigvattnet) kan drickas. Ikoner eller ett nytt hem välsignas genom att stänka med vigvatten.

I ett berömligt svar (16 p.) redogör examinanden mera exakt för användningen av vigvatten vid kyrkans olika förrättningar och för de kyrkliga föremål som hör till förrättningen. Ett berömligt svar ska innehålla en redogörelse för teofania, det vill säga trettondagen.

#### **6. Begrepp inom kristendomen (20 p.)**

Delarna 6.1.–6.4. bedöms separat. Varje del ger max. 5 poäng. Uppenbara fel drar ner poängtalet. Om examinanden överskrider den givna längden med mer än 100 tecken minskar poängtalet med 2 poäng.

### **6.1. (5 p.)**

Monoteismen är en av de teistiska gudsuppfattningarna. Det finns endast en personlig Gud som människorna tror på och som de dyrkar. Religionerna i Mellanöstern, såsom judendomen, kristendomen och islam, är exempel på monoteistiska religioner.

### **6.2. (5 p.)**

De judekristna var ursprungligen judar som levde under de första århundradena men som blivit omvända till kristendomen. De förespråkade åsikten att de kristna även skulle följa judiska föreskrifter, till exempel omskärelsen och föreskrifterna i Tora om mat och renlighet. Inom kristendomen förkastade man så gott som alla föreskrifter som anknöt till judendomen på det apostoliska mötet i Jerusalem ungefär år 47. I mötet deltog förutom aposteln Paulus även apostlarna Jakob och Petrus.

### **6.3. (5 p.)**

De apokryfiska böckerna är böcker som hör till den grekiska översättningen av Gamla testamentet (Septuaginta) men som judarna inte godkände som en del av den hebreiska bibelns kanon. Uttrycket "Nya testamentets apokryfer" hänvisar till litteratur som inte hör till Nya testamentets kanon. Examinanden kan dessutom exempelvis nämna att Gamla testamentets apokryfer hör till Bibelns kanon inom både den romersk-katolska och den grekisk-ortodoxa kyrkan, där de omtalas som de deuterokanoniska böckerna. Inom den lutherska kyrkan hör apokryferna inte till Bibelns kanon, men de finns ofta med som en del av Bibeln eftersom Luther ansåg dem vara nyttig läsning. Bland annat Första och Andra Mackabeerboken och Syraks bok ingår i Gamla testamentets apokryfer.

### **6.4. (5 p.)**

Inom den ortodoxa kyrkan kan den andliga och administrativa ledaren för en autonom eller autokefal kyrka utnämnas till biskop. Enligt den kyrkliga vigningen är han biskop. Han ska vara munkvigd, och om han blivit änklingska ska han avge ett löfte om att inte ingå ett nytt äktenskap. Under ärkebiskopen lyder stiftet och deras ledare och metropoliterna, det vill säga andra biskopar, samt det övriga prästerskapet. Också den lutherska kyrkans ledare kallas för ärkebiskop. På svenska betyder titeln ungefär "högste tillsynsman".

## Del II

### **7. Religionen i reklam och serier (30 p.)**

Uppgiften består av två delar som bedöms separat.

#### **7.1. (10 p.)**

I svaret bedöms examinandens förmåga att koppla bilderna och kontexten till historierna i Bibeln på ett meningsfullt sätt. Bedömningen tar också fast på hur mångsidigt och övertygande hen motiverar sitt val.

Analysen av bilderna 7.A och 7.B bedöms separat så att vardera ger max. 5 poäng.

Om examinanden kopplar bilden och kontexten till en historia i Bibeln på ett meningsfullt sätt får hen 2 poäng och för motiveringarna max. 3 poäng. I fråga om bild 7.A är det tillräckligt för två poäng att koppla bilden till Gamla testamentet eller till 1:a Mosebok samt till berättelsen om syndafallet och/eller skapelseberättelsen. I fråga om bild 7.B är det tillräckligt för två poäng att koppla bilden till Nya testamentet eller Johannes evangelium samt till Jesus mirakel vid bröllopet (i Kanaan).

Bild 7.A föreställer en reklam från Asics, ett företag som tillverkar bland annat sportskor, och syftar på syndafallsberättelsen och den andra skapelseberättelsen som föregår den (1 Mos. 2:4–3:24). Det här illustreras av mannens och kvinnans nakna kroppar och den vackra naturen, paradiset. I trädet slingrar sig en orm som lockar människorna att synda. Kvinnan, som åt frukten av den goda och den onda kunskapens träd, sträcker ut sin hand mot "frukten" i trädet. De tatuerade namnen på armarna är namnen på den första kvinnan och mannen. Reklamtexten "Vad vore vänster utan höger?" syftar på att mannen och kvinnan skapades som varandras par.

Bild 7.B är en serie av Pertti Jarla. Det första under Jesus gjorde, enligt Johannes evangelium, var att förvandla vatten till vin på bröllopet i Kanaan (Joh. 2:1–12). I Pertti Jarlas serie beställer lärjungarna tretton stop vatten, ett till var och en av lärjungarna och ett till Jesus. Jesus, vars huvud omges av en gloria, förvandlar vattnet till vin.

#### **7.2. (20 p.)**

Svaret bedöms enligt hur mångsidigt, djupgående och insiktsfullt examinanden analyserar de utmaningar som religiösa teman i reklam och serier skapar. Examinanden kan utnyttja de bilder som ingår i uppgiftens material, men det är inte nödvändigt ens för att få de högsta poängen.

Väsentliga synpunkter i svaret är:

- Vad anses vara religiösa teman: till exempel personer med anknytning till religionen, händelser, symboler eller etiska frågor som man tagit ställning till inom religiösa kretsar.
- Ur vems synvinkel kan man analysera utmaningarna: till exempel ur de religiösa samfundens och deras medlemmars synvinkel, ur konsumenternas och annonsörernas synvinkel.
- De utmaningar som reklamen och serierna skapar skiljer sig från varandra: reklamen ska främja försäljningen av en viss produkt medan syftet med serierna är att roa och väcka till insikt och diskussion.
- Religiösa teman i reklam och serier har lett till konflikter och uppståndelse: till exempel reaktionerna på karikatyrerna av den islamska profeten Muhammed.

Följande utmaningar kan till exempel nämnas:

- att utnyttja religionen för kommersiella ändamål och reaktionerna på det
- positiva eller negativa reaktioner på hur reklamen tas emot, beroende på konsumenternas egen övertygelse
- att begränsa reklamen till bara en specifik målgrupp
- risken att någon tar illa upp och upplever att man sårar heliga värden
- användningen av religiösa teman i reklam och serier kan förstärka stereotyper förknippade med religion eller religiositet
- en kulturell och religiös utmaning som gäller den kulturella och religiösa läsfärdigheten, dvs. om budskapet förstås på rätt sätt.

I ett gott svar (10 p.) analyserar examinandens ingående minst två väsentliga utmaningar eller flera utmaningar ytligare. Svaret innehåller dels iakttagelser som anknyter till både reklam och serier, dels konkreta exempel på hurdana religiösa teman man kan utnyttja i reklam och serier.

I ett berömligt svar (16 p.) redogör examinandens ur minst två olika synvinklar för de utmaningar som religiösa teman skapar, och analyserar flera utmaningar genom att ge konkreta exempel. I svaret fäster examinandens uppmärksamhet vid skillnaderna mellan reklam och serier. Meriterande är om examinandens redogör för något fall där man använt sig av religiösa teman i reklam eller serier och på ett insiktsfullt sätt knyter redogörelsen till uppgiften.

## **8. Medlemsantalets utveckling inom den ortodoxa kyrkan i Finland (30 p.)**

Uppgiften består av två delar som bedöms separat.

### **8.1. (20 p.)**

Svaret bedöms enligt hur mångsidigt, djupgående och insiktsfullt examinandens med hjälp av statistiken analyserar medlemsantalets utveckling i den ortodoxa kyrkan i Finland under olika decennier och de faktorer som påverkat förändringen.

I ett gott svar (10 p.) beskriver examinandens de stora linjerna bakom de statistiska uppgifterna. 1950 års siffror påverkades av situationen efter världskriget, bosättningspolitiken för de ortodoxa och den nya situation man hamnat i. Karelarna placerades ut på nya orter enligt bytillhörighet. Under de följande decennierna började landets folkmängd minska sakta men säkert. Kyrkans medlemsantal minskade på grund av diskrepansen mellan nativiteten och mortaliteten och genom utträdet ur kyrkan. Efter 1990 har statistiken förbättrats tack vare ökad inflyttning till Finland och fler medlemsansökningar till kyrkan.

I ett berömligt svar (16 p.) analyserar examinandens problemen efter världskriget. Folk placerades på främmande orter bland människor med en annan tro bland vilka den ortodoxa kulturen och traditionen upplevdes som främmande och rysk ("rysshätet"). Religionsundervisningen var undermålig. Eleverna studerade efter skoltid och ofta i bristfälliga lokaler utan material. En följd av "rysshätet" och annorlundaskapet var att barnen inte döptes i den ortodoxa kyrkan. Många lämnade kyrkan på grund av omgivningens påtryckningar. En del av de här människorna har återvänt, men åldersfördelningen är ojämn i största delen av landet och dopen är färre än begravningarna. Splittringen av Sovjetunionen ledde till att många ortodoxa sökte sig över gränsen till Finland. Det syns som en ökning i statistiken, men siffran motsvarar inte antalet ortodoxa i Finland eftersom största delen av de ryska och estniska ortodoxa inte hör till den ortodoxa kyrkan i Finland. Som en följd av pågående krig har det kommit mycket ortodoxa från länder utanför Europa, från Afrika och Mellanöstern.

### **8.2. (10 p.)**

I svaret bedöms hur insiktsfullt och djupgående examinandens diskuterar och analyserar utvecklingen av kyrkans medlemsantal under de följande decennierna fram till 2040.

I ett gott svar (5 p.) redogör examinandens för sekulariseringen i samhället och den inverkan den har på förändringen i kyrkans medlemsantal, det vill säga nedgången i medlemsantalet. Minskningen sker successivt, inte som i den lutherska kyrkan där stora skaror gått ur kyrkan.

I ett berömligt svar (8 p.) lyfter examinandens också fram förändringen i familjestrukturerna i och med att kärnfamiljens påverkan på familjens bakgrund i övrigt har minskat. Hen tar även

upp frågan att religionen blivit alltmer personlig och att samhörigheten har minskat. Å andra sidan kommer antalet icke-finskspråkiga ortodoxa att fortsätta öka, men det har inte någon signifikant inverkan på kyrkans hela medlemsantal. Andra insiktsfulla synpunkter är också meriterande.

### **9. Patriarkatet i Moskva och den ortodoxa kyrkan i Ryssland (30 p.)**

Uppgiften består av två delar som bedöms separat.

#### **9.1. (20 p.)**

I svaret bedöms hur mångsidigt och analytiskt examinanden redogör för den ortodoxa kyrkans utveckling till ett patriarkat i Ryssland. Dessutom bedöms hur väl hen tolkar orsakssammanhangen som ledde till utvecklingen.

I ett gott svar (10 p.) lyfter examinanden fram att Rysslands kyrka i början var en del av Konstantinopels ekumeniska patriarkat. Patriarkatet i Moskva och hela Ryssland uppstod 1589 när Konstantinopel erkände dess autokefala ställning på grund av sin egen försvagade ställning. En uppfattning växte fram att patriarkatet i Moskva i kyrklig mening skulle bli ett "tredje Rom" eftersom det "andra Rom", Konstantinopel, hade mist sin ställning genom att liera sig med kyrkan i väst på 1400-talet och genom att ha förlorat ett krig 1453 som ledde till att staden erövrades och Bysans besegrades. I Ryssland ansåg man att det var landets uppgift att nu se till att ortodoxin fortlevde och att ställa sig i ledningen för den ortodoxa kyrkan. Patriarken i Moskva ansåg sig vara ledare för alla ortodoxa efter att Konstantinopel förlorat sin ställning i och med att Bysans besegrats.

I ett berömligt svar (16 p.) redogör examinanden mer omfattande för den politiska utvecklingen i Ryssland efter att mongolväldet försvagats. Det ledde till att Moskvas ställning stärktes både politiskt och kyrkligt under 1400- och 1500-talen. Genom Rysslands allt starkare statliga ställning stärktes också Moskvas kyrkliga ställning. En följd av det var att Moskva ytterligare stärkte sin kyrkliga identitet och strävade att bli självständigt från patriarkatet i Konstantinopel. Till detta bidrog också de politiska problemen i Öst-Rom, alltså Bysans, som försökte lösa det hela genom att liera sig med väst, det vill säga den katolska kyrkan. Det här kom man överens om på kyrkomötet i Florens (1438–1439). Målet för mötet var att förena den katolska och ortodoxa kyrkan. Syftet väckte misstankar i den ryska kyrkan om att ortodoxin vacklade. Examinanden kan också lyfta fram hur tsaren drog politisk nytta av situationen. Han kröntes själv genom kyrklig kröning, började använda benämningen tsar om sig själv och införde den bysantinska, kejsrerliga symbolen dubbelörnen. Förhållandet mellan stat och kyrka intensifierades, ett förhållande där man stödde varandra och där tsarens ställning även kyrkligt poängterades. Den andliga och världsliga makten stödde varandra.

## 9.2. (10 p.)

I svaret bedöms hur insiktsfullt och analytiskt examinandens redogör för likheterna i relationerna mellan ryska staten och den ortodoxa kyrkan förr och nu och hur väl hen motiverar sitt svar.

I ett gott svar (5 p.) redogör examinandens utifrån artikeln för hur religionen har stärkt sin ställning som ett intresseområde för statsledningen och som en förenande faktor bland folket. I relationerna mellan kyrka och stat har man börjat utnyttja den ortodoxa tron som en politisk resurs. Kyrkan stöder staten och dess ledare medan staten å sin sida stöder kyrkan. Kyrka och stat samarbetar intimt. Den ortodoxa tron hör återigen starkt till den nationella identiteten och den förknippas med det ryska.

I ett berömligt svar (8 p.) jämför examinandens förhållandet mellan kyrka och stat i dagens Ryssland med deras tidigare förhållande och lyfter fram det faktum att den ortodoxa kyrkan ser sig själv som en försvarare och bevarare av kristenheten och de rätta värdena gentemot västerländska värden. Historiskt sett påminner det här om hur kyrkan såg på sig själv vid uppkomsten av patriarkatet i slutet av 1500-talet när den motsatte sig den grekiska ortodoxin. Ryska staten försöker dra politisk nytta av det sätt kyrkan ser på sig själv. Examinanden jämför och analyserar också statsledarens förhållande till religionen under tsartiden och i dag.